

УДК 005.35:330.131.5

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-21>

Обельницька Х.В.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва та маркетингу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

Obelnytska Khrystyna
*PhD., Associate Professor of Entrepreneurship and Marketing Department
Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University*

КОНТРОЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В КОНТЕКСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

CONTROL OF THE SYSTEM OF CORPORATE GOVERNANCE OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF ASSESSMENT ITS SOCIO-ECONOMIC EFFICIENCY

АНОТАЦІЯ

В роботі застосовано структурно-логічний метод для побудови контролю функціонування системи корпоративного управління підприємствами. Використано метод аналогій для інтерпретації якості функціонування системи корпоративного управління підприємствами. Запропоновано напрями внутрішнього контролю функціонування системи корпоративного управління нафтогазовими підприємствами в контексті оцінювання її соціально-економічної ефективності, реалізація яких сприятиме досягненню найвищої міри раціональності поведінки власників (акціонерів) компанії та їх виборних органів як учасників корпоративних відносин. Визначено метод здійснення внутрішнього контролю функціонування системи корпоративного управління підприємствами, який дозволяє оцінити якість корпоративного управління та узагальнити результати для виявлення й оцінювання реального стану здійснення функцій та наданих повноважень кожної складової із загальної структури системи корпоративного управління.

Ключові слова: контроль, система корпоративного управління, підприємство, соціально-економічна ефективність системи корпоративного управління, якість функціонування системи корпоративного управління підприємствами.

АННОТАЦИЯ

В работе применены структурно-логический метод для построения контроля функционирования системы корпоративного управления предприятиями. Использован метод аналогий для интерпретации качества функционирования системы корпоративного управления предприятиями. Предложены направления внутреннего контроля функционирования системы корпоративного управления нефтегазовыми предприятиями в контексте оценки ее социально-экономической эффективности, реализация которых будет способствовать достижению высокой степени рациональности поведения владельцев (акционеров) компании и их выборных органов как участников корпоративных отношений. Определен метод осуществления внутреннего контроля функционирования системы корпоративного управления предприятиями, который позволяет оценить качество корпоративного управления и обобщить результаты для выявления и оценки реального состояния осуществления функций и предоставленных полномочий каждой составляющей из общей структуры системы корпоративного управления.

Ключевые слова: контроль, система корпоративного управления, предприятие, социально-экономическая эффективность системы корпоративного управления, качество функционирования системы корпоративного управления предприятиями.

ANNOTATION

The peculiarities of the development of the value system in the Ukrainian model of corporate governance require the formation of theoretical and methodological approaches to control the functioning of the corporate governance system in the context of assessing the socioeconomic efficiency of this system, since the system of views on this problem is not sufficiently developed in scientific research and can not be recognized as established. In this work, the structural-logical method for constructing the control of the functioning of the corporate management system of enterprises is settled. The method of analogies is used to interpret the quality of the functioning of the enterprise corporate governance system. The directions of internal control of the functioning of the corporate governance system for oil and gas enterprises are proposed in the context of assessing its socioeconomic efficiency, the implementation of which will contribute to achieving the highest degree of rational behavior of the owners (shareholders) of the company and their elected bodies as participants in corporate relations. The approach for internal control of the functioning of the corporate governance system of enterprises in the context of assessing its socioeconomic efficiency, the implementation of which, unlike existing ones, will help achieve the highest degree of rational behavior of the owners (shareholders) of the company and their elected bodies as participants in corporate relations. This approach allows us to assess the quality of corporate governance and to summarize the results to identify and assess the real status of the functions and powers assigned to each component of the overall structure of the corporate governance system. The development of substantiated recommendations for improving corporate control in terms of building and functioning of the corporate governance system will allow achieving the highest level of rational behavior of shareholders (shareholders) of the company and their elected bodies as participants in corporate relations, taking into account the scope of corporate development and intensifying the process of qualitative changes in this sector of the economy.

Key words: control, corporate governance system, enterprise, socio-economic efficiency of the corporate governance system, the quality of the corporate governance system of enterprises.

Постановка проблеми. Недовгий період розвитку корпоративних відносин в Україні в порівнянні із досвідом зарубіжних країн становить причину істотних розбіжностей між потребами корпоративного управління та фактичними нормативно-правовими аспектами регулювання корпоративних відносин, що є однією з основних перешкод на шляху ефективного функціонування системи корпоративного управління

в українських компаніях. Натомість, побудова належної системи корпоративного управління із забезпеченням високого рівня соціально-економічної ефективності окрім законодавчо-нормативного регулювання акціонерних праввідносин, удосконалення організаційно-управлінських аспектів функціонування корпорацій потребує постійного контролю та перевірки якості функціонування самої системи.

Аналіз останніх досліджень Система корпоративного управління підприємством – складна, різнорівнева щодо організації та різнопланова щодо діяльності система, що знаходиться в стані мінливості під дією зовнішніх та внутрішніх факторів, сутність якої визначається у формуванні єдиного інструменту управління балансом інтересів усіх учасників корпоративного управління із забезпеченням ефективності функціонування самого підприємства. Як зазначалось в попередніх дослідженнях [1, 2], визначення та оцінювання такої системи неможливі без контурування її як в окремих характерних аспектах площинах функціонування підприємства, зокрема таких як соціальна та економічна, так і дослідження характеру, розміру синергетичного ефекту взаємовпливів цих площин. Саме синергетичні ефекти припускають зростання чи занепад системи корпоративного управління підприємством як соціально-економічної системи в цілому в значно більшому обсязі, ніж в складових її частинах.

Формулювання цілей статті. Визначення сукупності характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені і

передбачувані потреби, що відповідно до Міжнародного стандарту ISO 9000:2000 визначається як якість [3, с. 112], тому метою даної роботи є запропонувати підхід контролю функціонування системи корпоративного управління підприємствами у прямому взаємозв'язку з соціально-економічною ефективністю такої системи, орієнтованої більшою мірою на кінцевий результат діяльності компанії, тобто на її результативність.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що якість функціонування системи корпоративного управління являє собою категорію застосовну до всіх етапів процесу діяльності компанії і є комплексним поняттям, яке характеризує ефективність усіх сторін її функціонування при дотриманні (реалізації) інтересів власників (акціонерів) компанії та вибудованій відповідній системі управлінської діяльності. Саме якість побудови та функціонування системи корпоративного управління відображає скорочення часу власників (загальні збори акціонерів/наглядова рада, рада директорів, ревізійна комісія тощо) на здійснення стратегічного планування щодо діяльності корпорації та контролю за діями управлінського персоналу по реалізації поставлених цільових завдань (рис. 1).

Здійснення контролю щодо побудови та функціонування системи корпоративного управління пропонується розглядати у напрямках, що визначаються основними елементами системи корпоративного управління (а саме: стратегією корпоративного управління; організаційною структурою, що забезпечує корпо-

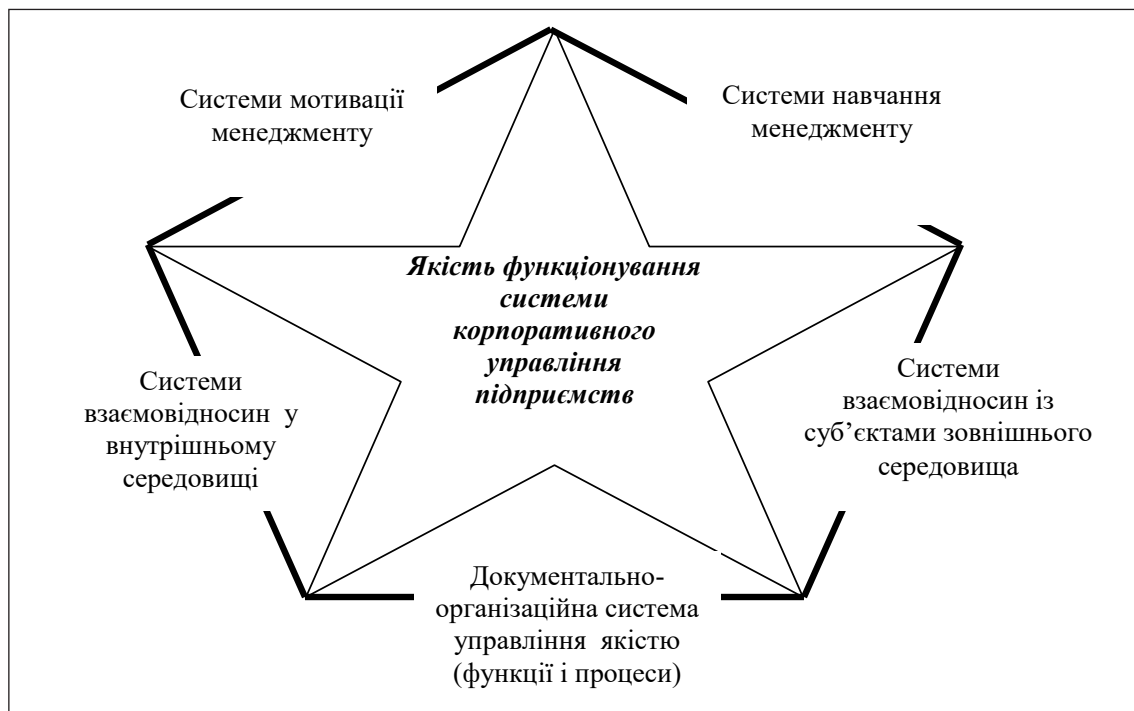

Рис. 1. Візуалізована інтерпретація якості функціонування системи корпоративного управління підприємствами

Джерело: розроблено автором

ративне управління; системами і процесами корпоративного управління; корпоративним стилем управління; сумою корпоративних навичок персоналу, складом персоналу і спільно колективними корпоративними цінностями), які в прикладному характері для підприємств нафтогазового комплексу можуть бути узагальнені наступним чином:

- складові системи корпоративного управління;
- функції та повноваження загальних зборів;
- функції та повноваження наглядової ради;
- функції органу перевірки фінансово-господарської діяльності (ревізійної комісії чи уповноваженої особи – ревізора);
- функції та повноваження виконавчого органу (колегіальний чи одноосібний виконавчий орган).

Деталізацію оцінювання по блоках пропонуємо здійснити, базуючись на загальних умовах функціонування системи корпоративного управління нафтогазовими підприємствами з метою уніфікації та як наслідок збільшення доступності викладеної пропозиції вдосконалення контролю. Тож, в кожному блоці виокремлено конкретні завдання для перевірки і оцінювання напрямів та вказано інформаційне джерело для виконання поставленої мети [4].

Даний підхід дозволяє оцінити якість корпоративного управління та узагальнити результати для виявлення й оцінювання реального стану здійснення функцій та наданих повноважень кожної складової із загальної структури системи корпоративного управлін-

ня. При позитивному результаті можна говорити про ефективність такого функціонування і управління, але при невтішних висновках і знайдених порушеннях – розробляти пропозиції вирішення проблеми через детальне її дослідження, визначення причин і факторів появи такого порушення та здійснення дій щодо ліквідації наслідків та неможливості повторного здійснення порушень. Отримані інформаційні показники доцільно представити у вигляді анкети тестування.

Контроль функціонування системи корпоративного управління може бути реалізовано як одну з складових функцій внутрішнього контролю – системи тотального контролінгу корпорації з врахуванням цілеорієнтації та відповідним інструментарієм [5, с. 5], та як одну з складових функцій зовнішнього контролю – зовнішній незалежний аудит. Слід відзначити, що результати такого контролю носять вдосконалювальний щодо компанії та її власників характер, адже дозволяють виявити сильні і слабкі сторони поточної практики та визначити шляхи підвищення рівня якості функціонування системи корпоративного управління.

Загалом від ефективності внутрішнього корпоративного контролю, а саме збалансованого взаємозв'язку механізмів корпоративного контролю, залежить соціально-економічна ефективність системи корпоративного управління нафтогазовими підприємствами, яка в свою чергу є однією з умов ефективного функціонування галузі в цілому, де діє досліджуване підприємство (рис. 2).

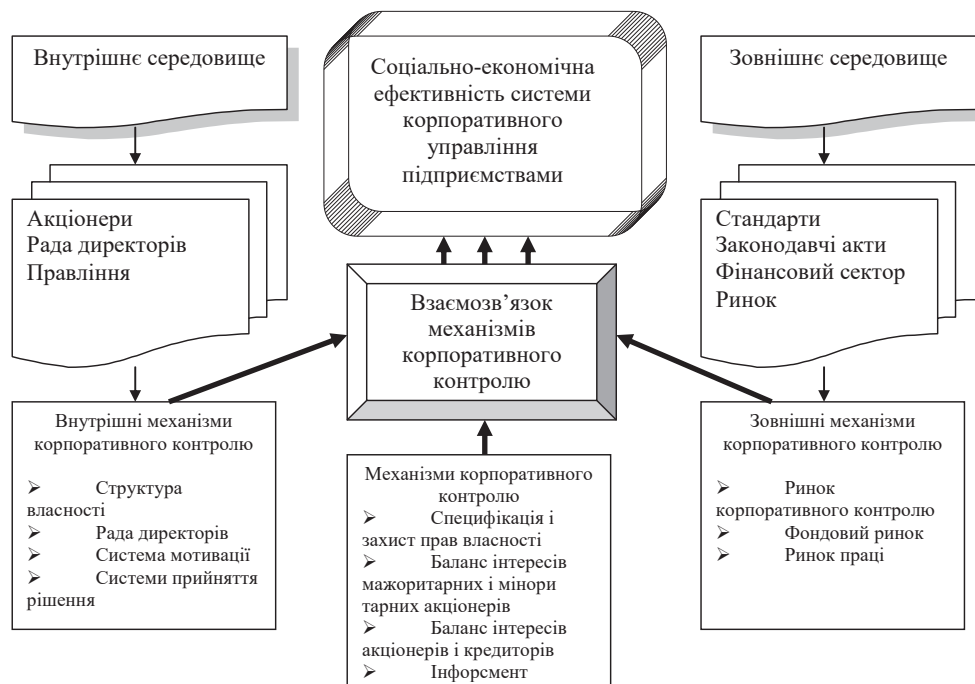

Рис. 2. Схема системи контролю функціонування системи корпоративного управління підприємствами в контексті оцінювання соціально-економічної ефективності такої системи

Джерело: розроблено автором

В сучасних умовах внутрішній корпоративний контроль як одна із управлінських функцій повинна здійснюватися Комітетом внутрішнього контролю на всіх рівнях корпоративного управління з метою своєчасної проінформованості щодо якості функціонування системи корпоративного управління підприємства та змісту її складових, адже на будь-якій стадії корпоративного управління не виключені відхилення фактичного стану об'єкта від планового.

Комітетом внутрішнього контролю пропонується здійснювати наступні функції:

а) визначення фактичного стану системи корпоративного управління (об'єкт контролю);
 б) порівняння фактичних даних із плановими;
 в) оцінювання виявлених відхилень і ступеня їх впливу на аспекти функціонування підприємства за відповідним розробленим в роботі інструментарієм;

г) виявлення причин зафіксованих відхилень. Головною ціллю Комітету внутрішнього контролю передбачається інформаційне забезпечення системи корпоративного управління для отримання можливості прийняття ефективних рішень.

Висновки. Диференціація та координація управлінської праці, формування рівнів управління здійснюються за допомогою вертикального поділу праці [6]. Тому вірним є розподіл управлінських задач згори донизу, але за наявності декількох рівнів вертикалі ефект контролю розсіюється. Тому варто підкреслити, що організація ефективної системи внутрішнього контролю завдяки запровадженню згаданого додаткового комітету дозволить:

- забезпечити ефективне функціонування, максимально (відносно визначеним цілям) розвиток підприємства в умовах конкуренції;
- зберегти і ефективно використовувати ресурси та потенціал підприємства;
- вчасно виявляти і мінімізувати можливі ризики управління підприємством;
- сформувати адекватну сучасним перманентно змінним умовам господарювання систему інформаційного забезпечення всіх рівнів корпоративного управління, яка дозволить вчасно адаптувати функціонування підприємства відповідно до змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Перевозова І. В., Обельницька Х. В., Даляк Н. А. Методика оцінювання соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління нафтогазовими підприємствами. *Економіка та управління в нафтогазовому комплексі України: актуальні проблеми, реалії та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 21 – 23 вересня 2016 р. Івано-Франківськ, 2016. С. 183 – 186.
2. Обельницька Х. В. Виявлення синергії соціально-економічної ефективності системи корпоративного управління нафтогазовими підприємствами. *Економічний розвиток дер-*

жави, регіонів та підприємств: проблеми і перспективи : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, м. Львів, 18-19 травня 2017 р. Львів: Видавництво львівської політехніки, 2017. С. 160-162.

3. ISO 9000:2000, Quality management systems – *Fundamentals and vocabulary*. URL: http://dbn.at.ua/_ld/11/1128_432_iso9000-1-.pdf (дата звернення: 18.07.2019).
4. Обельницька Х. В. Оцінка якості корпоративного управління у системі контролінгу підприємства. *Вісник національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2014. № 794, С. 281-288.
5. Перевозова І. В. Застосування системи контролінгу з підсистемою економічної експертизи в ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». *Нафтогазова галузь України*. 2014. № 5, С. 3-7.
6. Дідур К. М. Системний підхід до управління підприємством та персоналом підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1079> (дата звернення: 18.07.2019).

REFERENCES:

1. Perevozova I. V., Obelnytska Kh. V., Daljak N. A. (2016) *Metodyka ocinjivannja socialjno-ekonomichnoji efektyvnosti systemy korporatyvnogho upravlinnja naftogazovymu pidpryjemstvamy*. [Methodology for assessing the socio-economic efficiency of the corporate governance system of oil and gas enterprises] *Proceedings of the Ekonomika ta upravlinnja v naftogazovomu kompleksi Ukrainy: aktualjni problemy, realiji ta perspektyvy* : materialy Mizhnarodnoji nauково-praktychnoji konferenciji, (Ukraine, Ivano-Frankivsk, September 21-23, 2016), Ivano-Frankivsk, pp. 183-186.
2. Obelnytska Kh. V. Vyjavlennja synerghiji socialjno-ekonomichnoji efektyvnosti systemy korporatyvnogho upravlinnja naftogazovymu pidpryjemstvamy. [Identification of the synergy of socio-economic efficiency of the corporate governance system of oil and gas enterprises] *Proceedings of the Ekonomichnyj rozvytok derzhavy, rehioniv ta pidpryjemstv: problemy i perspektyvy* : materialy II Mizhnarodnoji nauково-praktychnoji konferenciji molodykh uchenykh, (Ukraine, Lviv, May 18-19, 2017), Lviv: Vydavnyctvo Ijvivs'koho politekhniki, pp. 160-162.
3. ISO 9000:2000, Quality management systems – *Fundamentals and vocabulary*. URL: http://dbn.at.ua/_ld/11/1128_432_iso9000-1-.pdf
4. Obelnytska Kh. V. (2014) *Ocinka jakosti korporatyvnogho upravlinnja u systemi kontrolingu pidpryjemstva*. [Assessment of the quality of corporate governance in the system of controlling the enterprise] *Visnyk nacionaljnogho universytetu «Ljvivs'ka politekhnika» «Menedzhment ta pidpryjemnyctvo v Ukraini: etapy stanovlennja i problemy rozvytku*, no. 794, pp. 281-288.
5. Perevozova I. V. (2014) *Zastosuvannja systemy kontrolingu z pidsystemoju ekonomichnoji ekspertyzy v PAT «Nacionaljna akcionerna kompanija «Naftogaz Ukrainy»* [Application of the controlling system with the subsystem of economic expertise in PJSC "National Joint-Stock Company Naftogaz of Ukraine"] *Naftogazova ghaluzj Ukrainy* no. 5, pp. 3-7
6. Didur K. M. (2012) *Systemnyj pidkhid do upravlinnja pidpryjemstvom ta personalom pidpryjemstva*. [System approach to enterprise and enterprise management] *Efektivna ekonomika*. (electronic journal), no. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1079> (accessed 18 July 2019).